

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no: 58223/10

Cem Aziz ÇAKMAK v. Türkiye

19 Şubat 2013 tarihinde,

Başkan

Guido Raimondi,

Yargıçlar

Danute Jociene,

Dragoljub Popovic,

Işıl Karakaş,

Nebojsa Vucinic,

Paulo Pinto de Albuquerque,

ve Daire yazı işleri müdürü Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), 3 Eylül 2010 tarihli başvuru ile ilgili yapılan müzakereler sonrasında aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran T.C. vatandaşı olup 1963 doğumludur ve Ankara'da ikamet etmektedir. Türk Deniz Kuvvetleri'nde amiral olan başvuran halen Silivri Cezaevi'nde tutuklu bulunmaktadır. Başvuran, Ulusal Mahkemeler nezdinde suçlandığı olay ve olguların meydana geldiği 2003 ve 2004 yıllarında Deniz Kuvvetleri'nde yüzbaşı rütbesiyle görev yapmaktaydı.

Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM veya Mahkeme olarak anılacaktır] önünde, İstanbul'da görev yapan avukat C.D. Aras tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

2. Başvurunun kendine özgü koşulları, başvuran tarafından ifade edildiği şekilde, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. “Balyoz davası”

3. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı 6 Temmuz 2010 tarihli iddianame ile *Balyoz* isimli (Fransızca “*la masse*”, İngilizce “*sledgehammer*”) suç örgütü üyesi oldukları gerekçesiyle, Silahlı Kuvvetler bünyesindeki general ve subaylardan oluşan 196 kişiye karşı ceza soruşturması başlatmıştır. Savcılık, söz konusu kişileri, 2002 ve 2003 yıllarında, olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olan eski Ceza Kanunu'nun 147. maddesi gereğince

cezalandırılması gereken bir fiil olan, seçilen hükümeti şiddet kullanarak devirmek amacıyla askeri darbe yapmayı tasarlamakla suçlamıştır.

4. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı iddianamesinde; İstanbul’da 1. Ordu Komutanı (Kara Kuvvetleri) olan başvuranın, 2002 yılında iktidara gelmesinden hemen sonra, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin amacının ve faaliyetlerinin Türkiye Cumhuriyeti devletinin laik yapısını tehlikeye attığını düşünerek, kurulan hükümetin devrilmesi ve yerine Milli Mutabakat Hükümeti adı altında yeni bir hükümetin kurulmasını amaçlayan “*Balyoz*” isimli bir harekât planını tasarlandığı ve bu planın ayrıntılı olarak hazırlanmasını denetlediğini ileri sürmüştür. Bu plan ilk olarak, Türkiye’de sıkıyönetim ilanını gerektirecek ortamın hazırlanmasını ve ardından, hükümetin devrilerek irticai faaliyetlerden arındırılmış yeni bir politik düzenin kurulmasını öngörmüştür.

5. Cumhuriyet Savcılığına göre, hükümet aleyhine askeri müdahale planına ilişkin belgeler, 1. Ordu Komutanlığı’nda, “kozmik oda” olarak adlandırılan bir yerde bulunmaktaydı. Bu belgeler, 2.229 sayfa yazılı belge (1077 sayfası, 1980-1984 arası süreci kapsarken, geriye kalan diğer sayfaları birinci ordu komutanlığının yazışmalarını içermektedir) 19 adet CD, 10 adet teyp kaseti halinde paketlenerek, önce bilinmeyen bir kaynak tarafından Taraf gazetesi muhabirine ulaştırılmış, ardından bu muhabir tarafından İstanbul Savcılığı’na teslim edilmiştir.

6. İstanbul Savcılığı iddianamesinde öncelikle, 1. Ordu Komutanlığı bünyesinde görev yapan bazı general ve üst düzey subayların *Balyoz* planının hazırlanmasına katıldıklarını dile getirmiştir. Daha sonra ise, birinci ordu komutanı ve ilk ekibinin, 1. Ordu’nun sorumluluk sahası içinde bulunan Harp Akademileri Komutanı ve Donanma Komutanı ile ve yine aynı saha içerisinde bulunan İstanbul ve Bursa Jandarma Bölge Komutanlarıyla da temas kurduğunu ve hepsinin böyle bir harekât hazırlığına katılmayı kabul ettiklerini belirtmiştir. Böylece kara, hava, deniz ve jandarma kuvvetleri birliklerinin bir kısmı *Balyoz* olarak adlandırılan kurgusal bir komutanlık altında gizli olarak bir araya getirilmişlerdir. Ankara’da bulunan Genelkurmay Başkanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı silahlı kuvvetlerin olağan hiyerarşik yapısı içerisinde görünmeyen bu grubun varlığından haberdar değildiler.

7. Savcılığa göre sanıklar, birinci ordu komutanının emirleri ya da talepleri doğrultusunda siyasi iktidara yapılacak muhtemel müdahaleleri detaylı olarak planlamışlardır. Sanıkların çalışmaları, öncelikle ilgili birlikler bünyesinde “olasılığı en yüksek tehlikeli

senaryo”nun ⁽¹⁾ hazırlanması ve daha sonra bu senaryoyu neticelendirmek için, 5-7 Mart 2003 tarihleri arasında, 1. Ordu Komutanlığı’nda (Kara Kuvvetleri) düzenlenen seminerde sunulan ve çok sayıda ek eylem planı içeren *Balyoz* isimli harekât planıyla ilgiliydi.

8. Savcılık, sanıkların beş aşamada icra edilecek olan bir strateji uygulayarak iktidarı devirmeyi tasarladıklarını ifade etmiştir.

9. Birinci aşama, *Balyoz* harekât planı ve ek eylem planları tarafından öngörülen sonraki aşamaların gerçekleştirilmesi için gerekli tüm bilgilerin toplanmasıyla ilgiliydi. Bilgi toplamanın amacı, askeri müdahale durumunda muhtemel desteklerini veya engellemelerini belirleyerek, çok sayıda kişi (politik ve özel hayatlarındaki eğilimlerine göre, vb.) dernek, sendika, üniversite, vb. çeşitli kurumlar hakkında bilgi toplamak ve sınıflandırmak idi. Bu aşama ayrıca, kamu kurumlarının ve özel şirketlerin özellikle mevki, diğerlerine nazaran pozisyon, yetki ve görevleriyle ilgili olarak daha sonraki harekâtların lojistiği için faydalı bilgileri toplamakla da ilgiliydi.

10. *Balyoz* harekât planının ikinci aşaması, özellikle askeri darbe yolunu açmak amacıyla kamuoyunda güvensizlik ortamına ve hükümete düşmanca hisler beslenmesine neden olacak provokatif eylemlerin planlanmasından ibaretti.

11. İstanbul Savcılığı’na göre *Balyoz* grubu, ikinci aşamada ifade edilen hedefe ulaşmak için ek eylem planları hazırlamıştır. Hava Kuvvetleri Komutanı ve Harp Akademileri Komutanı İ.F. tarafından hazırlanan *Oraj* eylem planı ile bir yandan Türk ve Yunan Hava Kuvvetleri arasında gerginlik yaratmak ve Ege denizi üzerinde, savaş uçakları arasında, askeri bir Türk uçağının düşmesi sonucunda çatışmalara neden olmak ve tüm bunlar sayesinde hükümetin imajını zedelemek amaçlanmış olup; diğer yandan, irticai tehdit bahanesiyle sokakların denetiminin askeri güçler tarafından ele geçirilmesi amacıyla irticai ve islamcı gruplar tarafından Hava Kuvvetleri’ne bağlı kışlalara ve Hava Kuvvetleri Müzesi’ne saldırılması senaryosu öngörülmekteydi. *Oraj* eylem planı ayrıca, parlamentonun sıkıyönetim ilanını reddetmesi durumunda askeri uçaklarla Meclis binasının üstünden uçmak gibi sivil otoritelere karşı yıldırma faaliyetleri veya öngörülen askeri müdahaleye direnme durumunda bombardıman uçaklarıyla *Balyoz* kara kuvvetlerinin desteğini almayı öngörmekteydi.

12. İstanbul Savcılığı iddianamesinde, aynı zamanda, Donanma Komutanı Oramiral Ö.Ö. tarafından hazırlanan ve *Balyoz* eylem planının ikinci aşamasında, özellikle Deniz Kuvvetleri tarafından uygulanması öngörülen, *Suga* (“güzel bebek”) adlı bir başka eylem planıyla ilgili

⁽¹⁾ Ülke için olasılığı en yüksek tehlikeli senaryo

belgelere de yer vermiştir. *Suga* eylem planı, daha önce Yunanistan ve Türkiye arasında anlaşmazlık konusu olan Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalıklar konusunda, Yunanistan ile Türkiye arasında gerilim yaratmak için Deniz Kuvvetleri'nden yararlanmayı öngörmektedir. *Suga* eylem planı nihai hedef olarak sıkıyönetim ilanını kolaylaştırmak amacıyla Türkiye'de kısmi bir seferberlik ortaya çıkmasını amaçlamaktaydı. Bu plan, gerçekleştirilecek harekât ve eylemleri detaylı olarak planlamakta ve bu faaliyetleri gerçekleştirmek üzere, isimleri *Suga* planındaki listede yer alan Deniz Kuvvetleri bünyesindeki subay ve amiralleri tek tek görevlendirmektedir. Öngörülen bu eylemler arasında Ege Denizi'nde anlaşmazlık konusu olan bölgelerde, Yunan Deniz Kuvvetleri ile küçük çaplı çatışmalara neden olmak ve Türk kamuoyunun bu mülkiyet sorunlarına ilişkin duyarlılığını artırmak ve bu alanda Yunan Hükümeti'ne yönelik bir ultimatoma vermek de yer almaktaydı.

13. İstanbul Savcılığı, iddianamesinde ayrıca - aralarında jandarma personelinin de olduğu - sanıklar tarafından daha önce detaylı olarak hazırlanan ve *Balyoz* harekât planının ikinci aşamasında uygulanacak olan başka eylem planlarına da yer vermektedir. Özellikle, Jandarma Komutanı H.T. tarafından hazırlanan *Çarşaf* eylem planına yer vermektedir. Bu planda, çok aşamalı kışkırtma eylemleri öngörülmektedir: namazdan sonra Fatih Camisi'nin çıkışında bomba patlatılması ve bu olayın ardından öfkeli kalabalığın sokaklarda toplanmasının sağlanması, muhafazakâr Fatih bölgesi esnafının, kendiliğinden ortaya çıkmış havasındaki bu gösteriye katılması ve bu durumun, irticacıların laik güçlere karşı ayaklandığı şeklinde kullanılması. Dokuz jandarma personeli bu planı uygulamak, bu olaya ait görüntüleri kaydetmek ve bu görüntü kayıtlarını olayın akabinde hızlı bir şekilde medyaya vermekle görevlendirilmişlerdi. Öte yandan Jandarma Komutanı H.Ö. tarafından hazırlanan *Sakal* eylem planı, *Çarşaf* planında öngörülene çok benzeyen ve İstanbul'da Beyazıt Camisi çıkışında gerçekleşmesi gereken bir senaryo öngörmektedir. *Sakal* planında olduğu gibi *Çarşaf* planında da öncü görevliler, bomba yerleştiriciler, provokatörler ve video çekimi yapacak görevliler isim isim belirtilmiş ve harekâtlar dakika dakika planlanmıştır.

14. İstanbul Savcılığı ayrıca *Balyoz* planının ikinci aşaması çerçevesinde, sanıklar tarafından başka eylem planları hazırlanmış olduğunu ileri sürmüştür. Diğer eylem planları, farklı dini cemaatler arasında düşmanca duygular oluşmasını amaçlamaktaydı: *Döküm* planı, Müslüman bir dini grubun liderine; *Sakal* (II) planı, gayrimüslim bir azınlık liderine ve azınlık üyesi iş adamlarına ve *Orak* planı, bazı Ermeni gazetecilere yönelikti. Bu eylem planlarının diğer kısmı, öngörülen askeri müdahaleye karşı muhtemel engellemeleri etkisiz hale getirmeyi

amaçlamaktaydı: *Tırpan* planı, askeri darbe karşıtı akademik kadroya; *Yumruk* planı, askeri darbe karşıtı ve muhafazakâr eğilimi olan bazı gazetecilere; *Kürek* planı, bazı sol eğilimli gazetecilere; *Testere* planı ise bazı liberal eğilimli kişilere yönelikti. Ayrıca, *Urgan* planı askeri müdahalelere karşı olmakla bilinen sivil toplum kuruluşlarına yönelikti. *Tırpan* planı hariç olmak üzere, sözü edilen tüm bu planlarda, hedefteki kişilerin ve tasarlanan eylemleri gerçekleştireceği öngörülen ve tamamı jandarma personeli olan *Balyoz* görevlilerinin isimlerine yer verilmekteydi.

15. Bütün bunlara ek olarak İstanbul Savcılığı, ele geçirilen belgelere dayanarak, *Balyoz* harekât planının üçüncü aşamasının özellikle askeri darbenin uygulanma usulüyle ilgili olduğunu tespit etmiştir. *Balyoz* Komutanlığı altında örgütlenen ordu, önce olağanüstü hal, ardından sıkıyönetim ilan edilmesini ve son olarak seçilen hükümetin devrilmesini amaçlamaktaydı. Planın bu aşamasında, tüm lojistik araçların (diğerleri arasında, araç - gereç sağlama, sağlık, nakliye) denetimini ele geçirmek amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarındaki kilit noktalara, *Balyoz* Komutanlığı tarafından daha önce isim isim belirlenmiş, halen görevde olan ya da emekliye ayrılmış askerlerin getirilmesi öngörülmekteydi. *Balyoz* planı, irticai faaliyetlere katılmalarından şüphe duyulan - isim isim belirlenen - kişilerin yakalanmasını, stadyum ya da büyük spor merkezleri gibi alanlarda toplanmalarını, özel olarak oluşturulmuş ekipler tarafından ifadelerinin alınmasını ve kışlalardaki tutukluluk merkezlerine sevk edilmelerini öngörmekteydi. Bu plan, yine detaylı şekilde belirlenmiş ve irticai faaliyetlere neden olan ve bu alanda etki gösterdiğinden şüphe edilen derneklerin, vakıfların ve basın yayın kuruluşlarının faaliyetlerine son verilmesini, yöneticilerinin yakalanmasını, devlet memurlarının işlerine son verilmesini, muhalif olduğu düşünülen üniversite öğrencilerinin uzaklaştırılmasını, irticacı gruplara maddi olarak destek olmalarından şüphe duyulan şahısların mallarına *Balyoz* örgütü tarafından el konulmasını ve kamu maliyesinin kontrol altına alınmasını amaçlamaktaydı.

16. Savcılık tarafından dosyaya sunulan belgelere göre *Balyoz* eylem planının dördüncü aşaması, bir Milli Mutabakat Hükümeti'nin kurulmasıyla ilgiliydi ve başbakan ile olası bakanların isimlerinin yer aldığı bir liste içermekteydi. Bu aşama, kamu görevlilerini görevden alıp, yerlerine birinci aşamada isimleri belirlenen şahısları getirerek devlet kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasını; ayrıca polisin jandarma, MİT'in ise asker kökenli kişilerin kontrolüne verilmesini ve planın birinci aşamasında belirlenen personelin görevden alınmasının ardından silahlı kuvvetlerin yeniden düzenlenmesini öngörmekteydi. Dördüncü aşamada, ayrıca tüm ülkede irtica tehlikesini ortadan kaldırmak için, Mili Mutabakat

Hükümeti'nin askerî cunta tarafından belirlenen kadroların ve politikacıların iş başına getirilmesine kadar iktidarda kalacağı da öngörülmekteydi.

17. *Balyoz harekât planının son aşaması ise yeni devlet kurumlarının gözetimi altında serbest genel seçimlerin düzenlenmesiyle ilgiliydi.*

2. Başvuranın tutuklanması ve hakkında açılan ceza davası

18. 23 Şubat 2010 tarihinde, Balyoz harekât planı konusunda savcı tarafından başvuranın ifadesi alınmıştır.

19. Başvuran, 24 Şubat 2010 tarihinde, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde nöbetçi hâkim önüne çıkarılmış ve ifadesi alındıktan sonra tutuklanmasına karar verilmiştir.

20. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 31 Mart 2010 tarihinde başvuranın tahliye edilmesine karar verilmiştir.

21. İstanbul Savcılığı, 6 Temmuz 2010 tarihli iddianame ile, İstanbul 10. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi önünde, Eski Ceza Kanunu'nun 61. maddesiyle birlikte (Bakanlar Kurulu'nu cebren ıskat teşebbüsünü cezalandıran) aynı kanununun 147. maddesi gereğince başvuran hakkında ceza davası açmıştır. Savcılık, ilgiliyi askeri darbeye hükümeti devirmeyi amaçlayan *Balyoz* harekât planına katılmakla suçlamıştır. Bu bağlamda, başvuranın *Suga* eylem planını uygulamaktan sorumlu ağ olan “Ankara Bölgesi” koordinatörü olduğunu ileri sürmüştür. Savcılığa göre, ilgilinin bu eylem planı çerçevesinde hazırladığı belgelerde öngörülen eylem ve harekâtları uygulamaktan sorumlu deniz kuvvetleri amiral ve subay listesi (*Müzahir Personelden Öncelikli ve Özellikli Görevlendirme Listesi*) yer almaktaydı.

22. Savcılık, suçlamalara dayanak olarak Ağır Ceza Mahkemesi'ne şu delilleri sunmuştur: başvuranı Ankara Bölgesi koordinatörü olarak görevlendiren, *Suga* planına ilişkin 11 ve 17 nolu CD'lere kaydedilen “*Suga/EK-A.doc*” başlıklı dijital belge; başvuranın “*Müzahir Personelden Öncelikli ve Özellikli Görevlendirme Listesi*”ni hazırlamakla görevli kişi olduğunu belirten ve diğerleri arasında “çalışma grupları arasında görevlerin dağılımı” başlıklı bilgi notunu içeren, “2002/2003/DZ.K.K./BILGI NOTU/EK-B.doc” başlıklı dijital belge; 111 subay hakkındaki bilgileri içeren, ilgili tarafından oluşturulan ve “*Öncelikli ve Özellikli Görevlendirme Listesi*” başlıklı 11 nolu CD'ye kaydedilen dijital belge; 2008-2012 yılları için başvuranın tuğamiral (bir yıldız) olarak ve 2012-2014 yılları için tümamiral (iki yıldız) olarak yer aldığı, “2000-2014 yılları için amiral listesi” ni kapsayan 11 nolu CD'ye kaydedilen, “2002-2003/DzK.K./Amiral Listesi.1.xls” başlıklı Excel belgesi.

Savcılık, aynı zamanda aleyhte delil unsurları olarak sunulan dijital dosyaların hem içeriğinin hem de desteğinin gerçekliğini onaylayan bilirkişi raporlarını sunmuştur.

23. Gölcük Donanma Komutanlığı'nda, bir başka ceza davası çerçevesinde, 6 Aralık 2010 tarihinde arama yapılmış ve böylelikle *Balyoz* harekât planıyla ilgili çok sayıda ek belge ele geçirilmiştir.

24. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi, 11 Şubat 2011 tarihli duruşmanın sonunda, savcının talebi üzerine, ilgilinin suçlu olduğuna dair hakkındaki şüpheleri güçlendiren ve 6 Aralık 2010 tarihli arama sırasında ele geçirilen belgelerde yer alan ek bilgileri göz önünde bulundurarak başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurana göre, Ağır Ceza Mahkemesi kendisine savcının talebine ilişkin görüşlerini sunma imkânı vermemiştir.

25. Başvuran, tahliye edilmesini sağlamak amacıyla birçok defa Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurmuştur. Başvuran, özellikle kendisine yöneltilen suçlamalara dayanak oluşturan dijital belgelerin aslında birçok subayı suçlamak ve onların ayağını kaydırmak amacıyla oluşturulan veya değiştirilen dosyalar olduğunu ileri sürmüştür. Diğer suç ortaklarıyla birlikte başvuran, suçlamalara dayanak olarak, savcılık tarafından sunulan delil unsurlarının geçersizliğini kanıtlamak amacıyla Ağır Ceza Mahkemesi'ne aksi yönde kanaat bildiren bilirkişi raporlarını sunmuştur.

26. Ağır Ceza Mahkemesi, savcılığın bu konudaki görüşüne uymuş ve mevcut delil durumuna, başvurana atfedilen suçların niteliğine ve kuvvetli şüphelere dayanarak başvuruları reddetmiştir.

27. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 21 Eylül 2012 tarihli kararla, “Balyoz” davasına ilişkin kararını açıklamış ve, başvurayı eski Ceza Kanununun 61. maddesiyle (Bakanlar Kurulu’nu cebren ıskat teşebbüsünü cezalandıran) birlikte yine aynı kanunun 147. maddesine dayanarak on sekiz yıl ağırlaştırılmış hapis cezasına mahkûm etmiştir. Bu kararın temyizi kabildir.; süre gerekçeli kararın tebliğinden itibaren başlayacaktır.

B. İlgili İç Hukuk kuralları

1. İlgili Ceza Kanunu hükümleri

28. Olayların olduğu dönemde yürürlükte olan Eski Ceza Kanunu’nun 147. maddesi şunu öngörmektedir:

“Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyliyenlere ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur.”

29. Aynı kanunun 61. maddesi, işlendiği zamanda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası gerektiren suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde failin on beş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını öngörmektedir.

2. Ceza Muhakemesi Kanunu Hükümleri

30. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 91. maddesinin ikinci fıkrası şunu öngörmektedir:

“Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suç işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır.”

31. Tutukluluk, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. ve devamı maddelerinde ele alınmaktadır. 100. maddeye göre kişi, hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların bulunması ve tutukluluğun bu maddede sıralanan gerekçelerden biri ile haklı gösterilmesi durumunda tutuklanabilmektedir. Kaçma veya kaçma şüphesi uyandıran somut olguların bulunması, kaçma veya kaçma şüphesi bulunması ya da şüpheli kişinin delilleri yok etme, gizleme, değiştirme veya tanıkları etkileme riski bulunduğu tutukluluk hali haklı kabul edilmektedir. Aynı zamanda şüphelinin özellikle Devlet’in güvenliğine ve anayasal düzene karşı bazı suçları işlediğine dair kuvvetli şüphelerin bulunması halinde tutukluluk durumu haklı gösterilebilmektedir.

32. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 101. maddesi, tutukluluğa soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı’nın talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından ve kovuşturma aşamasında savcının talebi üzerine ya da re’sen yetkili mahkeme tarafından hükmedilebileceğini öngörmektedir. Tutuklanma ve tutukluluk halinin devamıyla ilgili kararlar itiraz konusu olabilmektedir. Bunlara ilişkin kararlarda tutukluluğa ilişkin hukuki ve fiili nedenlerle gerekçe gösterilmelidir.

33. Kanunun 104. maddesine göre şüpheli veya sanık yargılamanın her aşamasında serbest bırakılmayı talep edebilmektedir. Tutukluluğun devamı ya da serbest bırakılma kararı bir hâkim ya da bir mahkeme tarafından verilmektedir. Ayrıca serbest bırakılma talebinin reddedilmesine ilişkin karara da itiraz edilebilmektedir.

34. Yetkili makam, kanunun 103 ve 104 maddelerine bağlı olarak dile getirilen talep hakkında, savcıyı, şüpheliyi, sanık ya da avukatını dinledikten sonra, Kanunun 105.

maddesine göre ilgilinin adli kontrol altında salıverilmesine karar verebilir veya salıverilme talebini reddedebilir.

35. Son olarak, Kanunun 260. maddesine göre, savcı, sanık ve müdahil taraf her türlü hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz edebilmektedir.

ŞİKÂyetLER

36. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrasını ileri sürerek, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının ne ulusal mevzuata, ne de Sözleşme'ye uygun olmadığını; çünkü atılı suçu işlediğine dair inandırıcı nedenler olmadan yakalandığını ve tutuklandığını iddia etmektedir. Başvuran, savcılık tarafından suçlayıcı iddiaları destelemek için sunulan delillerin geçerli olmadığını ileri sürmekte ve bu bağlamda Ağır Ceza Mahkemesi'nde savunma makamı tarafından ibraz edilen aksi yönde kanaat bildiren bilirkişi raporlarında, bu delil unsurlarının sahte olduğunun saptandığını belirtmektedir. Bu tür hileli bir değişiklik, başvuranı ve suç ortaklarını haksız suçlama ve Cumhuriyet ilkelerine sadık ordu subaylarının ayağını kaydırma amacı taşımaktaydı.

37. Sözleşme'nin 5. maddesi 3. fıkrasını ileri süren başvuran, tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunu iddia etmektedir. Başvuran ayrıca tutukluluk halinin devam etmesini haklı göstermek için yerel mahkemeler tarafından ileri sürülen gerekçelerin yetersiz olmasından şikâyet etmektedir.

38. Başvuran öte yandan, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasını ileri sürerek yerel mahkemeleri serbest bırakılmasına ilişkin taleplerini duruşma yapmaksızın ve savunma görüşlerini göz önünde bulundurmasızın reddetmekle suçlamakta ve bunun silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

39. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına dayanarak, hakkında yürütülen yargılamanın süresinin uzunluğundan şikâyet etmektedir.

40. Başvuran Sözleşme'nin 6. maddesi 1. fıkrasına dayanarak, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılanma hakkından yararlanamadığını iddia etmektedir. Bu bağlamda, mahkemenin, savunma haklarına fazla riayet etmeyen bir yargılama sürdürdüğünü iddia etmektedir.

41. Başvuran ayrıca, tüm delil unsurlarına ulaşmasının mümkün olmaması ve savunmasını hazırlamak için gerekli kolaylıklardan yararlanamaması nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğini belirtmektedir.

42. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 2. fıkrasına dayanarak masuniyet karinesi ilkesinin ihlal edilmesinden şikâyet etmektedir. Başvuran bu bağlamda, suçluluğu ispat edilmeden önce kendisinin suçlu olduğunu belirten bazı gazetecileri ve kendisini suçlu gibi gösteren medyayı suçlamaktadır.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

A. Sözleşme'nin 5. maddesi, 4. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında

43. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesi 4. fıkrasını ileri sürerek, tutukluluk halinin yasallığına itiraz etmesine imkân veren etkili bir iç hukuk yolu bulunmamasından şikâyet etmektedir. Esasen, yerel mahkemelerin serbest bırakılmasına ilişkin taleplerini duruşma düzenlemeksizin ve savunma görüşlerini göz önünde bulundurmaksızın reddetmiştir; bu durum başvurana göre silahların eşitliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

44. AİHM, dosyanın mevcut durumu dikkate alındığında, bu şikâyetin kabul edilebilirliği hususunda henüz karar verebilecek aşamada olmadığını saptamış ve İçtüzüğü'nün 54. maddesi, 2. fıkrası, b) bendi uyarınca söz konusu şikâyetlerin [görüşleri alınmak üzere] davalı devlete bildirmesine karar vermiştir.

B. Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında

45. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesi 1. fıkrasını ileri sürerek, suç işlediğine dair hakkında makul şüphe duyulmasını gerektiren inandırıcı nedenler olmadan, iç hukuk hükümlerine ve Sözleşme'ye aykırı olarak yakalanıp tutuklanmış olmasından şikâyet etmektedir.

46. Mahkeme, öncelikle başvuranın yakalanması ve tutuklanmasının sadece Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrası c) bendi hükümlerine değil, aynı zamanda Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrası anlamında öngörülen “yasal yollara” da aykırı olarak gerçekleştirildiğini iddia ettiğini not etmektedir. Başvurana göre, özgürlükten yoksun bırakma konusunda düzenleme yapan iç hukuk normları, kişinin suç işlediğine dair inandırıcı nedenlerin varlığını arayan Sözleşme hükümleriyle de benzerlik göstermektedir.

47. Mahkeme, somut olayda, bu durumda şikâyeti ilk olarak Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrası, c) bendi anlamında “inandırıcı nedenlerin” varlığı başlığı altında inceleyecektir.

48. Mahkeme öncelikle, Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. fıkrası, c) bendinin, bir ceza yargılaması çerçevesinde bir kişinin ancak hakkında suçu işlediğine dair inandırıcı nedenlerin bulunması halinde mahkeme önüne çıkarılması amacıyla tutuklanmasına karar verilebileceğini düzenlediğini hatırlatmaktadır (*Jecius v. Litvanya*, no: 34578/97, § 50, AİHM 2000-IX ve *Wloch v. Polonya*, no: 27785/95, § 108, AİHM 2000-XI). Tutukluluk kararının dayandırılması gereken “makul şüphe” kavramı Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. paragrafı, c) bendi tarafından getirilen korumanın temel unsurunu teşkil etmektedir. İnanırıcı nedenler, söz konusu kişinin üzerine atılı suçu işlediğine dair objektif bir gözlemciyi ikna etmeye uygun olguların ve bilgilerin varlığını gerektirmektedir. Bununla birlikte, makul olarak kabul edilebilecek durumlar somut olayın koşullarının tamamına bağlıdır (*Fox, Campbell ve Hartley v. Birleşik Krallık*, 30 Ağustos 1990, § 32, A Serisi no.182; *O'hara v. Birleşik Krallık*, no: 37555/97, § 34, AİHM 2001-X; *Korkmaz ve diğerleri v. Türkiye*, no: 35979/97, 21 Mart 2006, § 24; *Süleyman Erdem v. Türkiye*, no: 49574/99, 19 Eylül 2006, § 37, ve *Çelik ve Yıldız v. Türkiye*, no: 51479/99, 10 Kasım 2005, § 20).

49. Mahkeme ardından, Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. paragrafı, c) bendinin, soruşturmayı yapan görevlilerin, yakalandığı anda kişiyi suçla itham etmek için yeterli delilleri toplamış olması gerekliliğini öngörmediğini hatırlatmaktadır. Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. paragrafı, c) bendine göre soruşturmanın konusu, tutukluluk süresince kişinin yakalanmasının temelini oluşturan somut şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak soruşturmayı tamamlamaktır. Dolayısıyla, şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak veya suç isnadına temel teşkil edecek olan olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekmektedir (*Murray v. Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1994, § 55, A Serisi no. 300-A, ve yukarıda anılan *Korkmaz ve diğerleri* kararı, § 26).

50. Şüphesiz Sözleşme'nin 5. maddesi, 1. paragrafı, Sözleşmeye taraf devletlerin güvenlik görevlilerinin organize suçlarla etkili olarak mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye sebep olabilecek biçimde uygulanmamalıdır (bkz. *mutatis mutandis*, *Klass ve diğerleri v. Almanya*, § 58-68, A serisi, no. 28, 6 Eylül 1978). Mahkemenin görevi, izlenilen meşru amaç da dâhil olmak üzere, 5. maddenin 1. paragrafı c) bendinde belirtilen şartların somut olayda yerine getirilip getirilmediğini belirlemekten ibarettir. Bu bağlamda, Mahkeme ilke olarak kendilerine sunulan delilleri incelemek ve değerlendirmek için daha iyi bir konumda olan

ulusal mahkemelerin değerlendirmesinin yerine kendi değerlendirmesini koyma yetkisine sahip değildir (bkz. yukarıda anılan *Murray* kararı, § 66).

51. Mahkeme somut olayda başvuranın 2002 ve 2003 yılında, seçilmiş hükümeti zorla devirmeyi amaçlayan askeri darbe yapmayı planlayan ve silahlı kuvvetler bünyesindeki general ve subaylardan oluşan *Balyoz* isimli suç örgütüne üye olduğuna dair hakkında şüphelerin bulunması sebebiyle özgürlüğünden mahrum bırakıldığını saptamaktadır. İlgili özellikle söz konusu örgütün, *Suga* eylem planının icrası amacı taşıyan “Ankara Bölgesi” ağının koordinatörü olmakla suçlanmıştır. Başvuran ayrıca, aynı plan çerçevesinde öngörülen eylem ve operasyonların icrasıyla görevli deniz kuvvetleri amiral ve subaylarının listesini bizzat hazırlamakla suçlanmıştır.

52. Mahkeme, soruşturma dosyasında, başvuranın *Suga* eylem planı çerçevesinde Ankara bölgesi koordinatörü olduğunu belirten ve bu eylem planını destekleyen personele atfedilen öncelikli ve özellikli görevlere ilişkin listenin hazırlanmasıyla görevli olduğunu belirten dijital belgeler gibi delillerin bulunduğunu da gözlemlemektedir.

53. Başvuranın, savcılık tarafından aleyhinde sunulan delil unsurlarının geçersiz olduğuna ve sonuç olarak tutuklanmasını haklı gösterecek makul şüphelerin bulunmadığına ilişkin iddiasıyla ilgili olarak, AİHM soruşturma dosyasında bir yandan aleyhte olan delil unsurlarını oluşturan dijital belgelerin gerçekliğini doğrulayan bilirkişi raporları, diğer yandan savunma makamı tarafından sunulan ve bu delillerin inandırıcılığına değinen aksi yönde kanaat bildiren bilirkişi raporlarının yer aldığını kaydetmektedir. Öncelikle ceza soruşturması prosedürünün sonraki aşamasında, başvuranın ileri sürdüğü gibi, delil unsurlarının inandırıcı olup olmadığını veya bunların kendisine iftira atma niteliği taşıyan sahte bir unsur olup olmadığını tespit etme yükümlüğü ulusal yargı organlarına aittir. Şüphelerin bulunduğu aşamada gereken olguları ispat etme seviyesiyle ilgili olarak Sözleşme’nin 5. maddesi, 1. fıkrasının gerekleri dikkate alındığında, AİHM, ceza dosyasının, başvuranın kovuşturulmasına neden olan suç işlemini olabileceği konusunda objektif bir gözlemciyi ikna edebilecek bilgiler içerdiği kanaatindedir.

54. Dolayısıyla, başvuranın Sözleşme’nin 5. maddesi, 1. fıkrası, c) bendi uyarınca, bir suç işlemini olabileceğine dair hakkında makul şüphe oluşturacak “inandırıcı nedenlere” dayanarak yakalanıp tutuklandığına karar vermek gerekmiştir (bkz. yukarıda anılan *Murray* kararı, § 63, *Korkmaz ve diğerleri* kararı, § 26 ve *Süleyman Erdem* kararı, § 37).

55. Ardından, başvuranın tutuklanmasının iç hukuk kurallarına uygunluğu konusunda ilgili olarak (*Bozano v. Fransa*, A Serisi no: 111, 18 Aralık 1986, § 54; *Wassink v. Hollanda*, 27

Eylül 1990, A Serisi no: 185-A, § 24; *Baranowski v. Polonya*, no: 28358/95, § 50, AİHM 2000-III; *Mooren v. Almanya*, no: 11364/03, 13 Aralık 2007, § 72 ve *Öcalan v. Türkiye* [BD], no: 46221/99, § 83, AİHM 2005-IV) Mahkeme yukarıda belirtilen tespitlerine gönderme yapmaktadır. Mahkeme, ulusal adli makamların başvuranı, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 91. maddesi, 2. fıkrası ve 100. maddesi anlamında, hakkındaki suçlamayla ilgili ciddi neden ve emarelerin varlığını da dikkate alarak ve somut delil unsurlarına dayanarak Ceza Kanununca yaptırma bağlanan suçları işlediği iddiasıyla yakaladıklarını gözlemlemektedir. Bu delil unsurlarının kesin bir mahkûmiyete karar verilmesi için gerçek ve yeterli derecede inandırıcı olup olmadığı bilme sorununu yargılamadan, Mahkeme, somut olayda başvuranın tutuklanmasının yasaya aykırı olarak nitelendirilmesi konusunda ulusal otoritelerce ileri sürülen yasal hükümlerin davada uygulanması ve yorumlanmasının keyfi veya mantıksız olduğu sonucunun ortaya çıkmadığı kanısındadır.

56. Dolayısıyla başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesi, 3. fıkrası, a) bendi ve 4. fıkrası uyarınca reddedilmesine karar verilmiştir.

C. Sözleşme'nin 5. maddesi, 3. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında

57. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesi, 3. fıkrası anlamında, tutukluluk süresinin uzunluğundan şikâyetçi olmaktadır.

58. Mahkeme, tutukluluk süresinin makul olup olmadığı sorununun her durumda davanın özelliklerine göre değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Ardından somut bir olayda sanığın maruz kaldığı tutukluluk süresinin makul süreyi aşmamasını sağlamanın öncelikle ulusal yargı makamlarının görevi olduğunu hatırlatmaktadır. Bu amaçla, ulusal yargı makamları, masumiyet karinesi ilkesini tam olarak göz önünde bulundurarak, 5. maddede belirtilen kurala aykırılık durumunu haklı gösteren kamu menfaatini ortaya koyacak ya da onu ortadan kaldıracak nitelikteki bütün koşulları incelemeli ve salıverilme taleplerine ilişkin kararlarında bu hususu dikkate almalıdırlar. Mahkeme özellikle ilgili tarafından belirtilen ve itiraza konu olmayan olay ve olgulardan yola çıkarak ve bu kararlarda yer alan gerekçeleri göz önünde bulundurarak 5. maddenin 3. fıkrasının ihlal edilip edilmediğini belirlemek durumundadır (bkz, örneğin, *McKay v. Birleşik Krallık* [BD], no.543/03, § 43, AİHM 2006-X ve *Bykov v. Rusya* [BD], no.4378/02, § 63, 10 Mart 2009).

59. Mahkeme ayrıca, tutulan kişinin suç işlemiş olduğuna dair duyulan makul şüphenin sürmesinin, o kişinin tutukluluk halinin devamlılığının geçerliliği açısından olmazsa olmaz

(*sine qua non*) bir koşul olduğunu; ancak bu koşulun belli bir süre geçtikten sonra yeterli olmadığını hatırlatmaktadır. Mahkeme, bu durumda yargı organları tarafından kabul edilen diğer gerekçelerin özgürlükten mahrum bırakılmayı haklı göstermeye devam edip etmediğini incelemelidir. Bu gerekçeler “uygun” ve “yeterli” görüldüğünde, AİHM yine yetkili ulusal makamların yargılamanın devamına ilişkin “özel bir özenle” hareket edip etmediğini araştırmaktadır (bkz. diğerleri arasında, *Letellier v. Fransa*, 26 Haziran 1991, § 35, A serisi no.207; *Yağcı ve Sargın v. Türkiye*, 8 Haziran 1995, § 50, A serisi no.319-A).

60. Mahkeme, mevcut davada, başvuranın toplam tutukluluk süresinin bir yıl sekiz aydan biraz fazla olduğunu tespit etmektedir.

61. Mahkeme öncelikle, başvuranın tutukluluğu hakkında karar vermeye yetkili ulusal yargı makamları gibi, hakkında kovuşturma yapılan başvurana atılı suçların ağırlığı dolayısıyla ortaya çıkan kaçma riskinin varlığına ve özellikle ağır organize suçlara ilişkin çok sayıda suç ortağı hakkında yürütülen ceza davasının karmaşıklığına dikkat çekmektedir.

62. Mahkeme, bu koşullar altında, başvuranın tutukluluk süresinin Sözleşme’nin 5. maddesi, 3. fıkrasında düzenlenen ivedilik gerekliliğine uygun olduğu kanaatindedir (*Saçan v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), 65387/09, 13 Aralık 2011; *Bahattin Şahin v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), no.29874/96, 17 Ekim 2000; *Türkdoğan v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), no. 29742/03, 20 Şubat 2007 ve *Köse ve diğerleri v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), no.50177/99, 2 Mayıs 2006). Ayrıca Sözleşme’nin 6. maddesi, 2. paragrafı kapsamında incelenebilecek farklı herhangi bir sorun da bulunmamaktadır.

63. Dolayısıyla, bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi ve 4. fıkrası gereğince reddedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

D. Sözleşme’nin 6. maddesi 1. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında (ceza davasının süresi)

64. Başvuran, Sözleşme’nin 6. maddesi, 1. fıkrasına dayanarak aleyhinde sürdürülen ceza davasının süresinden de şikâyet etmektedir.

65. AİHM, dikkate alınması gereken sürenin, ilgilinin savcı huzuruna çıktığı 23 Şubat 2010 tarihinde başladığını ve söz konusu yargılamanın halen Ağır Ceza Mahkemesi’nde derdest olduğunu kaydetmektedir. Ağır Ceza Mahkemesi 196 sanık ile ilgili olarak kararını

yakın zamanda vermiş olup, gerekçeli kararını yazmaktadır. Hali hazırda yargılama, yaklaşık üç yıldan bu yana devam etmektedir.

66. Söz konusu toplam süreyi ve herhangi bir işlem yapılmadan geçen önemli süreçlerin bulunmamasını dikkate alarak AİHM, konuyla ilgili yerleşik içtihadının ışığında (bkz, örneğin, Pélissier ve Sassi v. Fransa [BD], no. 25444/94, §§ 71-74, AİHM 1999-II), ihtilaf konusu yargılamanın süresinin uzun olmadığı ve hali hazırda, Sözleşme'nin 6. maddesi, 1. fıkrasında öngörülen “makul süre” gereğini karşıladığı kanaatindedir.

67. Dolayısıyla, bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi ve 4. fıkrası gereğince reddedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

E. Sözleşme'nin 6. maddesi, 1. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında (bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılanma hakkı)

68. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesi, 1. fıkrasını ileri sürerek, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılanma hakkından yararlanamadığını, hakkındaki suçlamaların niteliği ve nedeni hakkında en kısa sürede bilgilendirilmediğini, savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmadığını ve lehteki delilleri sunma imkânından yoksun bırakıldığını iddia etmektedir.

69. AİHM başvuran aleyhinde sürdürülen ceza davasının bu hususta ilk derece mahkemesi olan ve yakın zamanda kararını veren ve gerekçeli kararını yazmakta olan İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi önünde halen derdest olduğunu belirtmektedir. Bu karara karşı temyiz yolu açıktır. AİHM, temyiz incelemesinin sonucuna ilişkin herhangi bir fikir yürütemeyeceği kanaatindedir. Dolayısıyla, başvuran hakkında açıklanan kesin bir mahkûmiyet bulunmaması nedeniyle, AİHM, başvuran hakkında açılan yargılama hakkında geniş kapsamlı bir inceleme yapamayacağını belirtmektedir.

70. Dolayısıyla ulusal mahkemeler nezdinde yürütülen davanın mevcut aşamasında başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesi hükümlerinin olası ihlali konusunda şikâyet edemeyeceği sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte, başvuran kendisi hakkında yürütülen ceza yargılaması sonunda iddia ettiği ihlallerden dolayı mağdur olduğunu düşündüğü takdirde, yeniden Mahkeme'ye başvurabilir. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının incelenmesi için henüz erkendir (bkz. *Baltacı v. Türkiye*, no: 495/02, 14 Haziran 2005).

Bu durumda, Sözleşme'nin 35. maddesi, 4. paragrafı uyarınca, başvurunun bu kısmının reddedilmesi gerekmektedir.

F. Sözleşme'nin 6. maddesi, 2. fıkrasının ihlal edildiği iddiası hakkında (masuniyet karinesi)

71. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesi, 2. fıkrasına dayanarak, masuniyet karinesi ilkesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir.

72. AİHM, başvuranın, Sözleşme'nin 6. maddesi, 2. fıkrasınca korunan masuniyet karinesi ilkesine yerel makamlarca riayet edilmediğini gösteren herhangi bir delil sunmadığını tespit etmektedir. Bu şikâyet, tamamen dayanaktan yoksun olup Sözleşme'nin 35. maddesinin, 3. fıkrasının a) bendi ve 4. fıkrası gereğince reddedilmelidir.

Bu gerekçelere dayanarak, AİHM, oybirliğiyle,

Başvuranın, Sözleşme'nin 5. maddesi, 4. fıkrası bağlamındaki şikâyetlerinin (tutukluluğun yasallığına itiraz etmek için etkili bir iç hukuk yolunun olmaması) incelenmesinin *ertelenmesine*;

Başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye çevrilmiş olup, resmi tercüme değildir.